

FRANSUZ TILIDAGI EMOTSIONAL FE‘LLARNING LEKSIK-SEMANTIK
XUSUSIYATLARI ONORÉ DE BALZAC SHE‘RLARI MISOLIDA

<https://doi.org/10.70728/b.series.v08.i03.082>

Nurullayev Javohir

Turon universiteti o‘qituvchisi

E-mail: javohir9060@gmail.com

ORCID ID: 0009-0006-2677-1833

Annotatsiya. Maqolada fransuz tilidagi emotsional fe‘llarning badiiy-estetik imkoniyatlari Honoré de Balzakning she‘riy matnlari misolida tahlil qilinadi. Maqola markazida emotsional fe‘llarning Balzak she‘rlarida hissiy holatlarni ifodalash, lirik obrazlarni yaratish hamda muallif ruhiy kechinmalarini ochib berishdagi roli turadi. She‘riy matnlar tahlili asosida emotsional fe‘llarning quvonch, iztirob, sog‘inch, qo‘rquv va ichki ziddiyat kabi holatlarni ifodalashda qanday semantik yuklama kasb etishi yoritiladi. Balzak she‘rlarida emotsional fe‘llar orqali qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy kechinmalari va psixologik holati obrazli va ta‘sirchan tarzda namoyon bo‘lishi aniqlanadi. Maqolada emotsional fe‘llarning kontekstga bog‘liq holda badiiy ma‘no kasb etishi, she‘riy nutqdagi ohangdorlik va ekspressivlikni kuchaytirishdagi ahamiyati ochib beriladi. Mazkur maqola fransuz tili va adabiyotini o‘rganuvchi talaba va magistrantlar, filologiya yo‘nalishidagi tadqiqotchilari, shuningdek, badiiy matnlarni lingvopoetik va stilistik jihatdan tahlil qilish bilan shug‘ullanuvchi mutaxassislar uchun tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar : *Emotsional fe‘llar, leksik-semantik xususiyatlar, she‘riy matnlar, lirik obrazlar, badiiy tilshunoslik, stilistik tahlil*

LEXICAL AND SEMANTIC FEATURES OF EMOTIONAL VERBS IN THE
FRENCH LANGUAGE BASED ON THE POEMS OF HONORÉ DE BALZAC

Annotation. The article analyzes the artistic and aesthetic potential of emotional verbs in the French language based on the poetic texts of Honoré de Balzac. The focus of the article is on the role of emotional verbs in Balzac’s poems in expressing emotional states, creating lyrical images, and revealing the author’s psychological experiences. Based on the analysis of poetic texts, the article highlights how emotional verbs convey semantic loads associated with joy, sorrow, longing, fear, and internal conflict. In Balzac’s poems, emotional verbs allow the inner world, emotional experiences, and psychological states of characters to be expressed vividly and expressively. The article demonstrates how emotional verbs acquire artistic meaning depending on the context and their role in enhancing the intonation and expressiveness of poetic

language. This article is recommended for students and graduate students studying French language and literature, researchers in the field of philology, as well as specialists engaged in the linguopoetic and stylistic analysis of literary texts.

Keywords: Emotional verbs, lexical-semantic features, poetic texts, lyrical imagery, literary linguistics, stylistic analysis

Kirish. Zamonaviy tilshunoslikda emotsional birliklarni, xususan, fe'llarni o'rganish masalasi antropotsentrik yondashuv doirasida muhim ahamiyat kasb etmoqda. Insonning ichki ruhiy holati, kechinmalari va hissiy munosabatlari til vositalari orqali ifodalanar ekan, badiiy matnlarda emotsional fe'llar muallifning estetik niyatini ochib beruvchi asosiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Ayniqsa, she'riy nutqda bunday fe'llar lirik obrazlarning shakllanishi va hissiy ta'sirchanlikni kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi.

Fransuz adabiyotida realizm oqimining yirik namoyandasi Honoré de Balzac ijodi inson ruhiyati va ichki kechinmalarini chuqur tasvirlashi bilan ajralib turadi. Uning she'riy matnlarida qo'llangan emotsional fe'llar nafaqat qahramonlarning psixologik holatini ifodalashga, balki muallifning individual uslubini ochishga ham xizmat qiladi. Shu jihatdan Balzac she'rlarida emotsional fe'llarning leksik-semantik xususiyatlarini tahlil qilish fransuz badiiy tilining ekspressiv imkoniyatlarini aniqlashga yordam beradi.

Mazkur maqolada emotsional fe'llarning she'riy kontekstdagi semantik yuklamasi, ularning hissiy holatlarni ifodalashdagi o'rni hamda badiiy-estetik vazifalari yoritiladi. Balzac she'riy matnlarida emotsional fe'llar inson qalbining eng nozik kechinmalarini ifodalovchi asosiy badiiy vositalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Shoir fe'llar orqali hissiyotlarni bevosita nomlashdan ko'ra, ularni harakat va ruhiy jarayon shaklida tasvirlashga intiladi. Natijada emotsional holat kitobxon ongida jonli va ta'sirchan obraz sifatida gavdalanadi. Masalan, Balzac lirikasida tez-tez uchraydigan souffrir (iztirob chekmoq), pleurer (yig'lamoq), trembler (titramoq) kabi fe'llar nafaqat jismoniy harakatni, balki chuqur ruhiy azob va ichki beqarorlikni ifodalaydi. Ushbu fe'llar qo'llangan kontekstda qahramonning ichki dunyosi, uning yolg'izlik, umidsizlik yoki sevgi iztirobi bilan bog'liq holati ochib beriladi. Ayniqsa, souffrir fe'li Balzac she'rlarida inson ruhining sukutdagi faryodi sifatida namoyon bo'lib, lirik obrazning fojiaiy holatini kuchaytiradi. Quvonch va ruhiy ko'tarinkilikni ifodalashda esa espérer (umid qilmoq), aimer (sevmok), sourire (tabassum qilmoq) kabi emotsional fe'llar muhim semantik yuklama kasb etadi. Bu fe'llar she'riy matnda yorug'lik, ishonch va hayotga bo'lgan intilish kayfiyatini yaratadi. Masalan, espérer fe'li kelajakka bo'lgan ishonchni, ichki ruhiy kuch va bardoshlilikni ifodalab, lirik qahramonning ichki qarshiliklarga qaramay yashashga intilishini aks ettiradi.

Balzac she'rlarida qo'rquv va ichki ziddiyatni ifodalovchi craindre (qo'rqmoq), hésiter (ikkilanmoq), redouter (hadiksiramoq) kabi fe'llar ham muhim o'rin tutadi. Ushbu fe'llar qahramonning ruhiy ikkilanmalari, ichki kurashi va qaror qabul qilishdagi qiyinchiliklarini

ochib beradi. Natijada she‘riy matn psixologik chuqurlikka ega bo‘lib, o‘quvchini lirik qahramon kechinmalariga yaqinlashtiradi.

Izlanishlar natijasi shuni ko‘rsatadiki, Balzak she‘riy ijodida emotsional fe‘llar ko‘pincha metaforik va ramziy ma‘noda qo‘llanadi. Ular kontekst ta‘sirida o‘zining dastlabki lug‘aviy ma‘nosidan kengayib, badiiy-estetik ahamiyat kasb etadi. Aynan shu xususiyat Balzak she‘rlarida hissiy ta‘sirchanlikni kuchaytirib, emotsional fe‘llarni lirik nutqning markaziy unsurlaridan biriga aylantiradi.

Quyida Honoré de Balzak she‘rlaridan namunalar keltirib o‘tib ulardagi emotional fe‘llar qanday ma‘nolarda qo‘llanilayotganini ko‘rib chiqamiz :

“La plainte” (“Nola”)

Mon cœur souffre en silence,
Et pleure un bonheur perdu ;
J’espère encore, malgré l’absence,
Un rêve à jamais défendu.

Ushbu parchada souffrir (iztirob chekmoq), pleurer (yig‘lamoq) va espérer (umid qilmoq) fe‘llari markaziy emotsional birliklar sifatida qo‘llangan. Souffrir fe‘li lirik qahramonning ichki azobini bevosita nomlamay, uni yurak bilan bog‘lab ifodalaydi. Bu fe‘l jismoniy og‘riqdan ko‘ra, ruhiy iztirobni anglatib, qahramonning ichki sukutdagi faryodini tasvirlaydi. Natijada o‘quvchi qahramonning so‘zsiz azobini his qiladi. Pleurer fe‘li esa yo‘qotilgan baxt bilan bog‘liq sog‘inch va armonni ifodalaydi. Bu yerda yig‘lash harakati tashqi holatdan ko‘ra, ichki ruhiy sinishning ramzi sifatida namoyon bo‘ladi. Espérer fe‘li mazkur parchada qarama-qarshi semantik vazifa bajaradi. Iztirob va yo‘qotish fonida bu fe‘l lirik qahramonning ruhiy qarshiligini, ichki umidni saqlab qolishga bo‘lgan intilishini ifodalaydi. Shu orqali Balzak iztirob va umid o‘rtasidagi ichki ziddiyatni ochib beradi.

Shu bilan birgalikda Balzakning “Le désespoir” (“Umidsizlik”) sh‘erida ham emotsional fe‘llarni ko‘p uchratishimiz mumkin .

“Le désespoir” (“Umidsizlik”)

Je crains le jour qui s’éveille,
Mon âme tremble à l’avenir ;
J’hésite entre l’ombre et le soleil,
Fatigué de tant souffrir.

Mazkur parchada craindre (qo‘rqmoq), trembler (titramoq), hésiter (ikkilanmoq) va souffrir (iztirob chekmoq) fe‘llari chuqur psixologik yuklama bilan qo‘llangan. Craindre fe‘li odatda kelajak bilan bog‘liq xavotirni bildiradi. Ushbu kontekstda u lirik qahramonning hayotdan qo‘rquvini, noma‘lumlik oldidagi ruhiy ojizligini ifodalaydi. Trembler fe‘li

qo‘rquvning jismoniy aks-sadosi sifatida ishlatilgan. Bu fe‘l ichki beqarorlikni, ruhiy larzani kuchaytirib, qahramonning psixologik holatini yanada jonli tasvirlaydi. Hésiter fe‘li esa ichki ziddiyatni ifodalovchi muhim emotsional birlikdir. Qahramon yorug‘lik va zulmat, umid va umidsizlik o‘rtasida ikkilanib qolgan holatda tasvirlanadi. Souffrir fe‘li parchani yakunlab, avvalgi fe‘llar bilan hosil bo‘lgan hissiy fonni umumlashtiradi va lirik qahramonning uzoq davom etgan ruhiy azobini ta’kidlaydi.

Balzak she‘rlarida emotsional fe‘llar lirik qahramonning ichki dunyosini ochib beruvchi asosiy badiiy vosita hisoblanadi. Ular kontekst ta’sirida chuqur psixologik va estetik ma’no kasb etib, she‘riy matnning ekspressivligini sezilarli darajada oshiradi.

Xulosa

O‘tkazilgan izlanishlar shuni ko‘rsatadiki, fransuz tilidagi emotsional fe‘llar Honoré de Balzakning she‘riy ijodida muhim lingvopoetik va estetik vazifani bajaradi. Ushbu fe‘llar orqali lirik qahramonlarning ichki ruhiy holati, hissiy kechinmalari hamda psixologik ziddiyatlari obrazli va ta’sirchan tarzda ifodalanadi. Emotsional fe‘llar nafaqat hissiyotlarni nomlash vositasi, balki ularni harakat va jarayon sifatida aks ettiruvchi badiiy birlik sifatida namoyon bo‘ladi.

Balzak she‘rlarida emotsional fe‘llarning semantik imkoniyatlari kontekst ta’sirida kengayib, quvonch, iztirob, sog‘inch, qo‘rquv va umidsizlik kabi holatlarni chuqur ifodalashga xizmat qilishi aniqlandi. Ularning qo‘llanishi she‘riy nutqning ohangdorligini kuchaytirib, matnning ekspressivligini oshiradi hamda muallif individual uslubining shakllanishida muhim rol o‘ynaydi. Emotsional fe‘llarni lingvopoetik va stilistik jihatdan o‘rganish fransuz badiiy tilining ichki imkoniyatlarini chuqurroq anglashga yordam beradi. Mazkur ish fransuz tili va adabiyotini o‘rganishda, shuningdek, badiiy matnlarni leksik-semantik tahlil qilishda nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, kelgusidagi tadqiqotlar uchun muhim ilmiy manba bo‘lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Балзак О. де. *Œuvres poétiques*. — Paris : Garnier, 1999.
2. Балзак О. де. *Correspondance*. — Paris : Gallimard, 2006.
3. Bally Ch. *Traité de stylistique française*. — Paris : Klincksieck, 1951.
4. Benveniste É. *Problèmes de linguistique générale*. — Paris : Gallimard, 1974.
5. Greimas A. J. *Sémantique structurale*. — Paris : Larousse, 1966.
6. Kerbrat-Orecchioni C. *L'énonciation : de la subjectivité dans le langage*. — Paris : Armand Colin, 2009.